

היום נלמד בעזרת ה':

סוטה דף מח

ואנן קא יהיבין לכהנים: עזרא קנס את הלויים שלא יקבלו מעשר ראשון בגלל שלא עלו עימו לארץ ישראל מבבל. מכיון שביוזי מעשר אומרים 'וגם נתתיו ללוי' (- את המעשר ראשון) ואנו לא נותנים אותו, ביטל יוחנן כהן גדול את אמירת היוזי.

קושיא: ולודי אשאר מעשרות: מדוע לא אומרים את היוזי על שאר המעשרות? (היוזי הוא על מעשר ראשון מעשר עני ומעשר שני - שניתנו כהלכתם). והתשובה: משום שהוא המעשר הראשון שנכתב בתורה ביוזי מעשרות.

קושיא: מכלל דאפרושי הוו מפרשי: מכך שיוחנן כהן גדול ביטל את היוזי, משמע שכל העם היו מפרשים את המעשרות. והרי כתוב בברייתא שחלק מהעם (מיעוט מעמי הארץ) לא היו מעשרים מעשר ראשון ומעשר שני?

סדר המעשרות הוא: 1. תרומה גדולה (אחד ממאה) (לכהן). 2. מעשר ראשון (עשר אחוז) ללוי. 3. הלוי מפרש מה'מעשר ראשון' שקיבל 'תרומת מעשר' (עשר אחוז) לכהן. 4. בשנים ב' ד' ה' של שמטה 'מעשר שני' (עשר אחוז) שאוכלים אותו בירושלים, ובשנים ג' ו' של שמיטה 'מעשר עני' לעניים.

עמי הארץ היו חשודים על המעשרות, אמנם גם הם היו מפרשים תרומה גדולה, אך לא את שאר המעשרות. ולכן לימד יוחנן כהן גדול את ה'חברים' הקונים פירות מעם הארץ להפריש 'מעשר ראשון', ולהפריש מתוכו את ה'תרומת מעשר' ולתת לכהן - כלומר לתת לכהן את מה שהיה אמור הלוי להפריש לכהן מהמעשר ראשון שהיה אמור לקבל. וזאת מכיון שהאוכל מתבואה שלא הפרישו ממנה תרומה גדולה או תרומת מעשר (= טבל) חייב מיתה.

אבל לגבי ה'מעשר ראשון' עצמו וכן ה'מעשר עני' שאין באכילתם מיתה אלא רק 'גזל' - מפרשים אותם, אך לא חייבים לתת אותם ללוי ולעני, כי יכולים לומר להם 'המוציא מחבירו עליו הראיה' ועליכם להביא ראיה שעם הארץ לא עישר אותם ותקבלו. בנוסף, מפרשים את ה'מעשר שני' ועולים ואוכלים אותו בירושלים.

(המשך בדף הבא ↓)

תירוץ: **תרתי תיקן**: יוחנן תיקן שתי תקנות: א. ביטל את הודיית המעשר של החברים, ב. גזר על חבר הלוקח מעם הארץ להפריש כנ"ל.

*

אלא בזמן שישראל שרויין בצער: כלומר אין הפסוק כפשוטו, רק כמשל על כך שהקב"ה כביכול מתעלם מהמצב של עם ישראל בגלות ואינו רוצה להושיעם. ולכן לא היה מתאים לומר פסוק זה כשישראל היו על אדמתם ובית המקדש היה קיים (מהרש"א).

*

שהיו מסרטין לעגל בין קרניו: בכדי שירד לו דם על העיניים, וכך יהא קל להפיל אותו לקרקע ולשחוט אותו. אך הדבר היה נראה כאילו עושים מום בקרבן.

שהיו חובטין אותו במקלות: את הקרבן כדי להפילו לקרקע לצורך השחיטה.

נבלות? הא שחיט להו?: הרי 'נבלה' זו בהמה שהומתה בלא שחיטה ואילו כאן שחטו את הבהמה? אלא כך אמר להם: עד מתי אתם מאכילים 'טריפות' – משום שכתוצאה מהמכות שקבלה הבהמה בראשה נוצר חשש שמא ניקב קרום המוח שלה והיא נטרפה. ולכן הוא תיקן טבעות מיוחדות בעזרה שלתוכן מכניסים את הקרבנות לצורך השחיטה.

משנה: בטלו אורים ותומים: כלומר הפסיקו לשאול באורים ותומים (= השם הקדוש) שבחושן.

השמיר: תולעת קטנטנה שהיתה חוצבת בחפצים קשים, ושימשה לצורך בניית בית המקדש.

ונופת צופים, ופסקו אנשי אמנה: יתבאר בגמרא.

הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח: כלומר אי שמירה על הטהרה גרמה את הנ"ל, וכן אי קיום המעשרות.

גמרא: וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב: מניין שהפסוק 'בשיר לא ישתו יין' מדבר על ביטול הסנהדרין?

אדנא דשמעה זמרא: אוזן ששומעת זמר – תיעקר.

זמרא בביתא חורבא בסיפא: אם יש זמר בבית - יש חורבן על סף הבית (= פתח הבית).

מאי כי ארזא ערה, אמר רבי יצחק וכי וכו': הגמרא מבארת את סוף הפסוק הקודם ושואלת מה הכוונה במילים הללו, ורב יצחק מקשה וכי האם יתכן שהכוונה בית המסוכך בארזים (=ארזא) נחשב כמו עיר (=ערה) שקשה להחריב אותה?

שמע מינה כי מתחיל חורבא: מהפסוק הנ"ל לומדים שכאשר מתחיל בית להיחרב - החורבן מתחיל מסף הבית.

ואיבעית אימא מהכא: המקור שהחורבן מתחיל מהסף הוא מהפסוק הבא. 'שאי' = שממה. כלומר השממה של הבית מתחילה מהשער שלו. והחורבן מתבצע על ידי שדים וכפי שאמר מר בר רב אשי 'לדידי חזי לי' אני ראיתי את השד המנגח את שערו של בית שומם.

זמרא דנגדי ודנקרי: זמר שמשוררים מושכי הספינות בכדי לזרז אותם במלאכתם, וכן החורשים עם הבקר בשביל לכון את השוורים לתלם על פי השיר האהוב עליהם - מותר. אבל הזמר ששרים ה'גרדיים' (= אורגים) - אסור כי הוא עשוי לשחוק.

רב הונא בטיל זמרא: גזר על בני דורו שלא ישירו בביתם ובבית המשתה, ובזכות זה הוזלו המחירים כל כך עד שנמכרו מאה אווזים בזוז, ומאה סאה חיטים בזוז ובכל אופן לא היה להם ביקוש. לאחר מכן בא רב חסדא וזלזל בגזירה הזו (לא הקפיד למחות ביד העם שלא ישירו) וכתוצאה מכך התייקרו המחירים עד שנמכר אווז אחד בזוז ולא היה אפשר למצוא אותו מרוב ביקוש.

זמרי גברי ועני נשי: כשהגברים מזמרים את הבית של השיר והנשים חוזרות אחריהם - זו פריצות, אך גרוע מכך זה להיפך: כשהנשים מזמרות תחילה והגברים חוזרים אחריהן, משום שאז הגברים צריכים להקשיב היטב לשירת הנשים בכדי לדעת על מה לחזור, ובווער בהם יצר הרע כאש בנעורת. הנפקא מינה בזה: אם יש אפשרות לבטל רק דבר אחד מתוך השניים (כי המון העם לא יסכים לביטול של שני הדברים) עדיף לבטל את הנוהג השני החמור יותר.

כל השותה בארבעה מיני זמר: השותה יין בארבעה כלי נגינה (כנור נבל תוף וחליל) מביא חמש פורעניות לעולם: 1. גלות 2. רעב 3. התורה משתכחת מלומדיה

4. גורמים שפלות לקב"ה ('שונאו של הקב"ה' בלשון 'סגי נהור') 5. גורמים שפלות לעם ישראל. וסופו של המביא את הפורענויות הללו ליפול בגהינום (= שאול) כמובא בפסוק שלאחר מכן.

*

בימי דוד זימנין סליק: גם בימיו של דוד שהיו אורים ותומים, לא תמיד כשהיו שואלים היו נענים. כשברח דוד מאבשלום בנו, הוא שאל באורים ותומים על ידי אביתר הכהן ולא נענה, ובעקבות כך הוא העביר אותו מתפקידו ושם במקומו את צדוק הכהן. וזהו שנאמר בפסוק 'ויעל אביתר' כלומר עלה והועבר מתפקידו.

מתיב רבה בר שמואל: על דברי רב הונא. הרי האורים ותומים היו בזמן זכריהו - אחרי שלמה המלך, שנאמר בפסוק לשון 'דרישת אלוקים' בימי זכריהו, ולכאורה הכוונה לדרישה על ידי אורים ותומים? והתשובה: הכוונה לדרישת אלוקים על ידי הנביאים.

ואם לחשך אדם לומר: אם ילחש לך אדם ויטען שהיו אורים ותומים בבית המקדש השני, על פי הכתוב שאמר נחמיה (= התרשתא) לכהנים שעלו מבבל בלי כתב ייחוס: לא תוכלו לאכול מבשר הקודשים עד שיעמוד כהן וישאל באורים ותומים על הייחוס שלכם. משמע ששאלו באורים ותומים בבית שני. תאמר לו: הכוונה עד שיעמוד כהן בימות המשיח.

הקושיא: מוכח שהיו אורים ותומים עד חורבן בית המקדש הראשון שהיה אחרי זמן שלמה?

משמנתו חגי זכריה ומלאכי: נסתלקה רוח הקודש כי הם היו הנביאים האחרונים.

ואף הוא אמר בשעת מיתתו: בשעת מיתתו של שמואל הקטן נוכחו הכל לדעת ששרתה עליו שכינה, באומרו דברים שחזו את העתיד (רש"י בסנהדרין): רבי שמעון בן גמליאל הנשיא ורבי ישמעאל כהן גדול יהרגו בחרב, וחבריהם בשאר מיתות (כגון רבי עקיבא במסרקות של ברזל, ורבי חנינא בן תרדיון בשריפה), ושאר העם לביזה, וצרות גדולות עתידות לבוא על העם.

שאין מספידין על הרוגי מלכות: רבי יהודה בן בבא היה אחד מעשרת הרוגי מלכות, ומאימת המלכות לא הספידו אותו.

*

הדברים ככתבן: לא השתמשו בכלי ברזל כלל. אלא השתמשו בתולעת השמיר לצורך חציבת האבנים מההר, ולאחר מכן הסיעו אותם לבית המקדש כמות שהם.

מגוררות במגירה: מסותות במסור מברזל.

שהיה מתקין מבחוץ: בתוך בית המקדש לא סיתתו את האבנים, אלא סיתתו אותם מבחוץ עם כלי ברזל, ולאחר מכן הכניסו אותם לבית המקדש.

באבני ביתו: של שלמה המלך.

אבנים הללו: אבני החושן שהיה חקוק בהם שמות השבטים, לא היה אפשר לחרוט בהם באופן רגיל, כי החריטה חותכת חלק מהאבן והם צריכים להיות 'במלואותם' כלומר שלא יחסר מהם פרור, ולכן השתמשו בשמיר שחקק בהם בלא להחסיר מהאבנים כלום.

ברייתו כשעורה: הגודל שלו כמו שעורה.

באיטני של אבר וכו': בתוך שפופרת העשויה מעופרת מליאה בסובי שעורין, כי בדבר רך השמיר לא יכול לחתוך.

שירא פרנדא: סוג של משי יקר. **זכוכית לבנה:** סוג של זכוכית יקרה. (דברים אלו לא התבטלו לגמרי אלא לא היו מצויים כל כך לאחר החורבן -תוס' הרא"ש). **רכב ברזל:** בגלל שנתלקלו הדרכים לאחר החורבן כבר לא היה שימוש ברכב ברזל (מפרשים).

*

סולת שצפה על גבי נפה: סולת שנדבקה לנפה מרוב השומן שלה עד שהיא נדמית כבצק שנילוש בשמן ודבש.

שתי ככרות הנדבקות: מרוב הברכה בעיסה שהיתה, כשהיו מניחים שתי ככרות בשני דופני התנור זו כנגד זו, הן היו תופחות ומתחברות יחד.

דבש הבא מן 'הצופים': מההרים הגבוהים שצופים מהם למרחוק. ומהיכן אנו לומדים שהדבש המשובח בא מההרים? מהתרגום שתרגם רב יוסף את הפסוק "וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֵּשֶׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּדְבְּפוּ אֶתְכֶם כְּאִשֶּׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים" = 'כמו שעפופות הדבורים ומשוטטות ברום העולם ומביאות דבש מהעשבים הגדלים בהר'. משמע שבהר יש דבש משובח.

(המשך בדף הבא ↓)

תנן התם כל הניצוק טהור: אם שפך משקה טהור לתוך משקה טמא - המשקה הטהור לא נטמא, כי הניצוק = העמוד של הקילוח אינו נחשב חיבור לענין טומאה. חוץ מדבש 'זיפים' (כדלהלן), ו'הצפיחית' = דבש שרדו אותו מהכוורת עם השעווה, שהם עבים מאד ונחשבים לחתיכה אחת של אוכל, ולכן אם שפכו אותם לתוך משקה טמא - הוא מטמא את הדבש העליון כי שני המאכלים בשני הכלים נחשבים מחוברים ליחידה אחת. (רש"י מבאר שבדבש הזיפים והצפיחית יש 'ניצוק' משום שיש בהם ריר שחוזר לאחוריו).

דבש שמזייפין בו: מרוב שהוא משובח, כאשר מוסיפים בו מים ויין הדבר לא ניכר.

המזייפין דבריהם: משקרים ואומרים רכילות.